

Als je schrijft voor iedereen, sluit je niemand uit. Een goed uitgangspunt is om alleen te benoemen wat relevant is voor je onderwerp/onderzoek/interview. Houd rekening met:

GENDER EN/OF SEKSUELE ORIËNTATIE

Sekse en gender is niet hetzelfde. Sekse, ofwel geslacht, gaat over lichamen en geslachtskenmerken; gender gaat over de associaties, verwachtingen en normen die mensen bij man, vrouw, mannelijk of vrouwelijk hebben.

Over het algemeen gebruik je in je tekst de termen die de persoon in kwestie zelf graag gebruikt. Mocht dit niet duidelijk zijn, ga dan uit van de regels hieronder.

- Weet je niet welk persoonlijk voornaamwoord iemands voorkeur heeft? Gebruik dan *zij/hij/hen*. Veel non-binaire personen willen met genderneutrale voornaamwoorden worden aangesproken omdat ze zich niet conformeren aan de binaire gendernormen man of vrouw. In Nederland wordt *hen* en *hun* door non-binaire mensen het meest gebruikt. *Hen* en *hun* gebruik je net als *zij/hij* en *haar/zijn* enkelvoudig. B.v. *hen* fietst door de stad met *hun* fiets.
- Gebruik het aanwijzend voornaamwoord *die*, dat naar alle genders kan verwijzen. Ook *deze* is bruikbaar, maar dat is nadrukkelijker (en typisch voor geschreven taal).
- Gebruik de eigenaam: Hij kwam de kamer in -> Kevin kwam de kamer in.
- Gebruik vergelijkbare woorden bij het beschrijven van dezelfde eigenschappen bij verschillende groepen en vermijd rolbevestigende woorden.
- Vermijd het gebruik van beroepsnamen met een vrouwelijke achtervoegsel, zoals *docente* -> *docent*; *directrice* -> *directeur*; *secretaresse* -> *secretarieel medewerker* enz.
- Denk ook aan samenstellingen: *brandweerpersoneel*, een *ombudspersoon*, *kenner* op het gebied van *journalistiek*, *voetbaltalent*, *lid van de directie*, *werkkracht* enz.
- Vermijd irrelevante en onnodige genderbeschrijvingen zoals *de vrouwelijke minister*, *de homoseksuele directeur*.
- Maak waar mogelijk gebruik van werkwoorden i.p.v. zelfstandige naamwoorden: *Nawal is documentairemaker* -> *Nawal maakt documentaires*.
- Vermijd onnodige verwijzingen naar de relationele of ouderlijke status van een persoon of groep b.v. *Jan en zijn vrouw Sanne/de alleenstaande moeder/de ongehuwde moeder* enz.
- Verwijs je naar mensen in een gezin/relatie? Gebruik *ouder* (i.p.v. *vader/moeder*) en *partner* (i.p.v. *echtgenoot/man/vrouw*) als je niet zeker bent van wat de persoon zelf wil.
- Heb je het over groepen? Check: Er zaten veertig *mensen* (i.p.v. *veertig man*) in de zaal.
- Wees alert op *othering* (een hele groep mensen als anders bestempelen): *Collega's uit andere culturen zorgen voor nieuwe inzichten voor ons team.* De eigen cultuur – welke dat ook is – is hier blijkbaar de norm. Beter: *Mensen uit diverse culturen zorgen voor nieuwe inzichten voor ons team.*
- Wees alert op bezittelijk voornaamwoorden: *zijn* fiets, *haar* werk (zie voorbeeld).

Voorbeelden

Een therapeut moet rekening houden met de wensen van **zijn** patiënten.

Is een therapeut altijd een man? Nee, natuurlijk niet. Dus aanpassen met *m/v* of *hij/zij*?
Dan sluit je nog steeds non-binaire personen uit. *M/v/x* leest niet echt fijn. Wat dan wel?

Hoe kun je genderinclusief (ook wel genderneutraal genoemd) schrijven?

- 1. Gebruik het meervoud:**
Therapeuten moeten rekening houden met de wensen van hun patiënten.
- 2. Richt je rechtstreeks tot de lezer:**
Als therapeut moet je rekening houden met de wensen van je patiënten.
- 3. Herformuleer je zin:**
Heeft een patiënt bepaalde wensen? Dan moet de therapeut daarmee rekening houden.
- 4. Vervang een bezittelijk voornaamwoord door een lidwoord:**
Een therapeut moet rekening houden met de wensen van de patiënt.
- 5. Gebruik inclusieve woorden:**
scholier, leerling, cliënt, patiënt, bewoner, deelnemer, personeel, kind, agent enz.

Soms vraagt een therapeut de patiënt naar **zijn** werk, naar wat hij dagelijks doet.
Oplossing: Soms vraagt een therapeut patiënten naar hun werk, naar wat zij dagelijks doen.

ETNICITEIT EN/OF RELIGIE

- Gebruik de term Nederlander voor iedereen die staatsburger is.
- Weet wat woorden als migrant en allochtoon betekenen: is dit echt wat je bedoelt en is dit echt relevant?
- Als het belangrijk is om te refereren aan afkomst, doe dit dan met een streepje, b.v. Marokkaans-Nederlandse docent. Een Ghanees is een Ghanese staatsburger, een Ghanese Nederlander is Nederlands staatsburger en heeft een Ghanese achtergrond.
- Vermijd onnodige referenties naar de etniciteit of huidskleur van een persoon of groep.
- Gebruik geen stereotyperende begrippen die beledigend kunnen zijn voor verschillende groepen.

FYSIEK EN/OF MENTAAL VERMOGEN

- Vermijd onnodige verwijzingen naar het fysieke en/of intellectuele vermogen van een persoon of groep zoals *een blinde [onnodig] directeur werkt aan gendergelijkheid*.
- Vermijd het gebruik van termen waarmee personen worden vereenzelvigd met hun handicap. Blinde directeur -> directeur met een visuele beperking (als dit relevant is).
- Gebruik de termen slachtoffer en patiënt niet om te verwijzen naar een persoon of groep die een handicap heeft.

LEEFTIJD

In een casus kan het vermelden van leeftijd relevant zijn. Check of het nodig is én of er geen kleuring insluipt: het jonge meisje, de stoere knaap, de bejaarde man, de oude vrouw enz.

Tips om taalkundig vooroordeel te herkennen

- Let op markering en etiketten bij het verwijzen naar vrouwen en mannen.
- Benoem altijd de norm of vraag je af waarom je bepaalde informatie weglaat of vermeldt.
- Wees bewust op welke manier je communiceert over informatie die je onverwacht of abnormaal vindt.
- Draai het om en check op stereotypering: klinkt de zin nog steeds logisch als je het woord vrouw vervangt door man?
- Schrijf feitelijk en vermijd zenderoordelen:
Ze beet op haar nagels (waarneming) i.p.v. *ze was zenuwachtig* (interpretatie).
Hij sloeg met zijn vuist op tafel (waarneming) i.p.v. *hij werd vreselijk boos* (interpretatie).

Voorbeelden van sekstereotypen in taalgebruik

- Labels gebruiken: stereotypering zie je terug in de manier waarop we labels gebruiken bij verwijzing naar de rol van mensen in de maatschappij. Meestal is dit in lijn met het stereotype beeld en valt dus niet op, b.v. luizenmoeder. Is iets niet in lijn met het stereotype beeld, dan neigen we vaak naar expliciet benoemen, b.v. werkende moeder/zorgende vader.
- Het weglaten van de norm (dat wat we vanzelfsprekend vinden): dit heeft een normaliserend effect dat onwenselijk is. We beschrijven b.v. vrouwen vaak als minder ambitieus of meer onzeker, maar we zeggen er niet bij dat we bedoelen dat mannen dan kennelijk ambitieus en zelfverzekerd zijn.
- De vragen die we stellen (of juist niet) worden gedreven door stereotypen: in interviews vragen we mannen andere dingen dan vrouwen. Zo moeten vrouwen in topposities vaak uitleggen hoe ze werk en zorg combineren en of ze zich daar schuldig over voelen – dat wordt aan mannen niet gevraagd.
- Hoe we iets zeggen: we communiceren vaak onbewust anders over dingen die niet in lijn zijn met het stereotype beeld:
 - We gebruiken vaker ontkenningen of ironie
 - We zijn meer concreet
 - We gebruiken meer tekst en uitleg
 - De nieuwe, onverwachte informatie komt eerder in de zin

Ze heeft geen slechte cv, maar ...

Hij hilde (uitzondering) versus *zij was emotioneel* (regel).

Er zat een meisje achter de balie versus *er zat een man achter de balie*.

(Een meisje is een vrouwelijk kind of een vrouwelijke adolescent. Doet dit bedrijf aan kinderarbeid?) Correct is: de dame achter de balie, de (balie)medewerker, degene die mij te woord stond. Wees oplettend, respectvol en creatief!

Meer informatie en tips? Kijk op deze link naar de APA Stijl- en grammaticarichtlijnen:

<https://bit.ly/3CsXJcV>